

Tomasz Dorożyński

Uniwersytet Łódzki

ROZWÓJ REGIONÓW A GLOBALIZACJA I REGIONALIZACJA GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena wybranych aspektów rozwoju regionalnego w świetle procesów globalizacji i regionalizacji gospodarki światowej. Ma ona umożliwić sformułowanie wniosków odnośnie do kierunków i sposobów wspierania rozwoju regionów, w tym wykorzystania środków publicznych na ich rzecz. Szczególną uwagę poświęcono zagadnieniu związanym ze wzrostem gospodarczym, z regionalnymi nierównościami gospodarczymi oraz wpływem integracji na rozwój regionów.

Słowa kluczowe: region, globalizacja, integracja, rozwój gospodarczy.

1. Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej

Rozwój regionalny jest uzależniony od wielu czynników ekonomicznych i pozaekonomicznych. W ostatnich latach jest on w dużej mierze związany z dwoma kluczowymi trendami w rozwoju gospodarki światowej: globalizacją i regionalizacją¹.

Umiejscowienie procesu gospodarowania, zwane globalizacją, polega przede wszystkim na scalaniu gospodarek narodowych i przejawia się m.in. w dynamicznym wzroście obrotów handlowych, powstawaniu korporacji transnarodowych oraz w funkcjonowaniu światowych rynków finansowych. Główną przyczyną globalizacji jest postęp techniczny i rozwój nowoczesnych technologii, np. systemów i technologii informacyjnych. Procesowi globalizacji sprzyja również liberalizacja obrotów handlowych w ramach GATT/WTO, regionalna integracja gospodarcza, rozwój ponadnarodowych instytucji badawczo-rozwojowych, łatwiejszy i szybszy przepływ wiedzy oraz informacji. Umiejscowienie procesu gospodarowania wiąże się m.in. ze wzrostem korzyści z wymiany międzynarodowej oraz z międzynarodowego przepływu czynników produkcji. Jeżeli zatem przepływy te prowadzą do racjonalnego wykorzystania czynników produkcji, to przyspieszenie umiejscowienia procesu gospodarowania (globalizacja) zwiększa skalę tych korzyści, przyczyniając się do wzrostu dobrobytu, w tym do rozwoju regionów. Globalizacja może również powodo-

---

¹ I. Pietrzyk, *Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny*, [w:] *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, red. A. Jewtuchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 9.

wać zagrożenia dla regionów. Do najważniejszych należą: racjonalność decyzji lokalizacyjnych korporacji transnarodowych, wpływ globalizacji na obszary najuboższe i dysproporcje międzyregionalne, wzrost współzależności w gospodarce światowej oraz zagrożenia związane ze stanem środowiska naturalnego².

Globalizacja może sprzyjać usuwaniu wielu barier gospodarczych, społecznych i kulturowych między obszarami. Nie należy jednak obawiać się unifikacji gospodarki światowej. Globalizacja nie ma jednorodnego charakteru we wszystkich regionach, a jej wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą zależy od wcześniejszego modelu rozwoju. Odmienne ścieżki rozwoju sprawiają, że obraz świata jest zróżnicowany, a czynniki globalne, regionalne i lokalne wzajemnie się przenikają. Zatem globalizacja nie stoi w sprzeczności z regionalizacją. Przeciwnie, zjawiska te mogą się uzupełniać, wzmacniając rolę gospodarek regionalnych³.

Regionalizacja może być rozważana na dwóch płaszczyznach o różnym zasięgu przestrzennym. Po pierwsze, wyróżniamy proces międzynarodowej integracji gospodarczej, tzn. powstawanie regionalnych ugrupowań i porozumień integracyjnych, które po II wojnie światowej odgrywają coraz większą rolę w życiu ekonomicznym, społecznym i politycznym na świecie (regionalizacja gospodarki światowej). Jednym z najbardziej zaawansowanych ugrupowań jest Unia Europejska, która utworzyła wiele instytucji, instrumentów finansowych, zasad i programów wspierających rozwój regionów. Po drugie, obserwuje się obecnie wyodrębnianie i wzrost znaczenia regionów w ramach poszczególnych państw. Jest to zatem regionalizacja gospodarek narodowych.

Procesy globalizacji i regionalizacji mogą prowadzić do przejmowania licznych kompetencji w zakresie społeczno-gospodarczym, zarówno przez instytucje ponadnarodowe, jak i regionalne. Ponadto proces globalizacji gospodarki światowej w kontekście rozwoju gospodarczego może prowadzić z jednej strony do zróżnicowania efektów globalizacyjnych i marginalizacji niektórych obszarów, z drugiej zaś – do wzrostu znaczenia terytorium i lokalizacji jako źródła przewagi konkurencyjnej. Do rangi obszarów wiodących urastają duże miasta. Istotną rolę zaczynają odgrywać władze niższego szczebla oraz instytucje i aktorzy lokalni. Mamy zatem do czynienia z dwoma pozornie przeciwstawnymi zjawiskami, tzn. wraz z globalizacją rośnie znaczenie terytorium w wymiarze regionalnym i lokalnym. W literaturze francuskiej na określenie tego zjawiska wprowadzono nazwę glocalizacja, stanowiącą połączenie słów globalizacja i lokalizacja. Należy podkreślić, że terytorium ma szersze znaczenie niż tylko określające przestrzeń fizyczną. Obejmuje ono również przestrzeń utworzoną przez określoną społeczność, nagromadzoną wiedzę i umiejętności, wraz z instytucjami, relacjami między nimi oraz aktorami życia społeczno-gospodarczego⁴.

² A. Budnikowski, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006, s. 434–435.

³ M. Czerny, *Globalizacja a rozwój. Wybrane zagadnienia geografii społeczno-gospodarczej świata*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 7–9.

⁴ I. Pietrzyk, wyd. cyt., s. 9–13.

2. Korzyści aglomeracji

W świetle opisanych powyżej tendencji w rozwoju regionalnym największe korzyści odnoszą obszary generujące dwie podstawowe kategorie korzyści aglomeracji, tj. duże metropolie oraz terytorialne formy organizacji produkcji. W pierwszym przypadku są to przede wszystkim korzyści wynikające z koncentracji różnych rodzajów działalności, w drugim zaś – efekty geograficznej koncentracji zbliżonych (komplementarnych) rodzajów działalności⁵.

Z badań przeprowadzonych przez G. Maiera i F. Tödtlinga⁶ wynika, że koncentracja w jednym regionie podmiotów gospodarczych o zbliżonym przedmiocie działalności umożliwia uzyskanie dodatkowych korzyści. Wynikają one ze specjalizacji, koncentracji na danym terenie wysokospecjalistycznych usług, rozwoju instytucji otoczenia przedsiębiorstw oraz wzajemnych kontaktów między pracodawcami i pracownikami. Skoncentrowana struktura przestrzenna produkcji sprzyja także rozwojowi infrastruktury na danym obszarze. Maier i Tödtling słusznie podkreślają, że jednoczesne występowanie wymienionych czynników może spowodować swoistą reakcję łańcuchową i tym samym wpływać na decyzje lokalizacyjne kolejnych podmiotów gospodarczych. W dłuższym okresie proces ten wpływa na szybszy rozwój danego terytorium. Do głównych impulsów przestrzennej koncentracji aktywności gospodarczej zaliczyli określony popyt oraz pierwotne powiązania pewnych przedsiębiorstw gospodarczych i infrastrukturalnych.

Zmiany w gospodarce światowej w latach 70. XX wieku i pojawienie się koncepcji rozwoju lokalnego przesunęło ciężar badań w kierunku odkrywania znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw oraz powiązań z innymi podmiotami. Spowodowało to również wzrost zainteresowania nauki, władz i praktyków życia gospodarczego terytorialnymi formami organizacji produkcji. Do najważniejszych zalicza się: dystrykty przemysłowe, mikrosystemy innowacji, kompleksy przemysłowe, skupiska przemysłowe (*clusters*), bieguny rozwoju, technopole i technopolie oraz lokalne i terytorialne systemy produkcyjne. Różnorodność pojęć i klasyfikacji terytorialnych form organizacji produkcji wynika przede wszystkim z ich licznych determinant, specyficznych cech i różnego zasięgu przestrzennego⁷.

Jedną z pierwszych koncepcji terytorialnych form organizacji produkcji stworzył A. Marshall (koniec XIX w.). Twórca teorii dystryktu przemysłowego opisywał proces tworzenia i rozwoju nowych przestrzeni produkcyjnych. Kolejne badania nad skupiskami przemysłowymi prowadzono pod koniec lat 60. XX wieku we Włoszech. Zaobserwowano wówczas dynamiczny rozwój lokalnych skupisk przemysłowych,

⁵ Tamże, s. 14.

⁶ G. Maier, F. Tödtling, *International Division of Labour and Industrial Change in Austrian Regions*, [w:] *International Economic Restructuring and the Regional Community*, ed. H. Muegge, W.B. Stöhr, Avebury, Aldershot, UK and Brookfield, Vt, USA, 1987.

⁷ A. Jewtuchowicz, *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005, s. 72–73.

składających się z małych i średnich przedsiębiorstw, wyspecjalizowanych i wzajemnie powiązanych. Termin „terytorialne/lokalne systemy produkcyjne” był dalej rozwijany m.in. przez francuskich regionalistów w latach 80. XX wieku. Natomiast w latach 90. w literaturze anglosaskiej pojawił się termin *cluster*, oznaczający skupisko w geograficznym sąsiedztwie małych i stosunkowo jednorodnych przedsiębiorstw przemysłowych. Główny wkład w rozwój badań nad koncepcją klastrów wniósł M.E. Porter. W jego ujęciu są to geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) konkurujących ze sobą, ale także współpracujących⁸.

Terytorialne formy organizacji produkcji jako systemy wzajemnie powiązanych przedsiębiorstw, instytucji i organizacji w całości stanowią większą wartość dla gospodarki niż każdy z ich elementów osobno. Odgrywają one istotną rolę w zwiększaniu pozycji konkurencyjnej gospodarki lokalnej, a współpraca firm, władz, uczelni i instytucji otoczenia biznesu przyczynia się do przyspieszenia tempa rozwoju społeczno-gospodarczego na danym obszarze.

3. Rozwój regionów a wzrost gospodarczy

Zasadniczym czynnikiem, który bezpośrednio wpływa na rozwój regionów, jest wzrost gospodarczy. Jego tempo i dynamika decydują o poziomie rozwoju poszczególnych obszarów, a tym samym o pogłębianiu lub niwelowaniu dysproporcji społeczno-gospodarczych w skali regionów i państw.

Do początku lat 80. XX wieku dominowała teoria wzrostu oparta na neoklasycznym modelu funkcjonowania gospodarki, z którego wynikała tendencja do konwergencji ekonomicznej i zmniejszania się dystansu w rozwoju pomiędzy krajami bogatymi i biednymi. Ekonomia neoklasyczna zakładała, że swobodnie działający rynek w skali lokalnej, regionalnej, narodowej i międzynarodowej prowadzi do efektywnej alokacji i wykorzystania czynników produkcji, a więc zapewnia wzrost gospodarczy i podnoszenie się poziomu dobrobytu oraz sprzyja konwergencji.

Odmienny punkt widzenia na czynniki wzrostu gospodarczego mają zwolennicy tzw. nowych teorii wzrostu, które pojawiły się w latach 80. XX wieku. R. Barro, X. Sala-i-Martin, R. Lucas, P. Romer kluczową rolę przypisali akumulacji wiedzy i postępowi technologicznemu o charakterze endogenicznym. Tym samym uznali, że oba czynniki nie podlegają prawu malejących przychodów. Zmiany technologiczne wynikają bezpośrednio z badań i rozwoju oraz z innowacji, których rezultaty są wdrażane w praktyce.

---

⁸ Por. J. Chądzyński, *Typologia terytorialnych form organizacji produkcji*, [w:] *Przestrzenne różnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim*, red. A. Jewtuchowicz, A. Suliborski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.

Dla twórców nowej teorii trudny do zaakceptowania był fakt, że w modelach neoklasycznych źródło długotrwałego wzrostu, tzn. postęp techniczny, jest czynnikiem zewnętrznym. Wykazali zatem, że w neoklasycznym modelu wzrostu nie ma zachęt dla podmiotów działających racjonalnie do inwestowania zasobów w tworzenie postępu technicznego⁹.

Zdolność poszczególnych regionów do tworzenia i absorpcji nowych technologii może decydować o tempie wzrostu gospodarczego, a tym samym o pogłębianiu lub niwelowaniu różnic międzyregionalnych. W modelach wzrostu endogenicznego kapitał ludzki i akumulacja wiedzy zwiększają produktywność innych zasobów. Szczególne miejsce zajmuje postęp technologiczny. Takie podejście pozwala na przyjęcie określonych wytycznych pod adresem polityki ekonomicznej, w tym polityki regionalnej. Nowe teorie wzrostu sugerują oddziaływanie pozytywnych efektów zewnętrznych, które podlegają procesowi „rozlewania się” (*spillover*). Potencjalne podporządkowanie instrumentów i obszarów wsparcia polityki regionalnej czynnikom wskazanym przez nowe teorie może być szansą na rozwój gospodarczy w regionach.

Nie ma jednej teorii, która wyjaśnia występowanie dysproporcji regionalnych. Teorie w różny sposób interpretują rzeczywistość. Czy istnieją zatem mechanizmy gospodarcze, które mogą prowadzić do zmniejszania dysproporcji w rozwoju między regionami? Zdaniem zwolenników teorii wzrostu endogenicznego, która stanowi obecnie wiodącą szkołę rozważań nad problematyką wzrostu gospodarczego, odpowiedź jest twierdząca. Modele endogeniczne uzależniają tempo wzrostu od dwóch czynników: postępu technicznego i zasobów kapitału (fizycznego i ludzkiego). A zatem wzrost gospodarczy zależy od zdolności gospodarki do uczenia się, a polityka gospodarcza, służąca wzrostowi zasobów kapitału fizycznego, ludzkiego i wiedzy, prowadzi do przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego i zmniejszania różnic między obszarami.

4. Rozwój regionów a regionalna integracja gospodarcza

Udział kraju w ugrupowaniu integracyjnym determinuje sytuację społeczno-gospodarczą regionów, w szczególności oddziałuje na procesy konwergencji i polaryzacji. Można wyodrębnić trzy kluczowe etapy integracji, które mają wpływ na regionalne nierówności gospodarcze, tj. liberalizacja obrotów handlowych w ramach strefy wolnego handlu i unii celnej, wspólny rynek oraz integracja gospodarcza i walutowa.

Redukcja ceł, związana z tworzeniem porozumienia integracyjnego, może wpłynąć na wielkość i strukturę produkcji poszczególnych regionów. Z jednej strony może nastąpić zwiększenie importu tańszych produktów zagranicznych i zarazem

---

⁹ R. Domański, *Nowe ujęcie koncepcji endogenicznego wzrostu regionów szansą dla regionów peryferyjnych*, [w:] *Regiony peryferyjne w perspektywie polityki strukturalnej Unii Europejskiej*, red. A. Bołtomiuk, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2003, s. 54.

spadek produkcji regionalnej, z drugiej zaś zasoby wcześniej wykorzystywane do produkcji towarów objętych protekcją mogą znaleźć zastosowanie w innych sektorach gospodarki. Specjalizacja i wzrost korzyści skali mogą być korzystne zarówno dla danego regionu, jak i dla całego ugrupowania integracyjnego¹⁰.

Chociaż regionalne porozumienia integracyjne umożliwiają przyspieszenie tempa rozwoju gospodarczego państw członkowskich, to jednak nie gwarantują równomiernego rozłożenia korzyści na wszystkie kraje uczestniczące i regiony. Powstaje zatem pytanie, czy jedne kraje nie przyspieszają tempa rozwoju kosztem innych. Jest ono szczególnie ważne w przypadku integracji partnerów o zróżnicowanej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Neoklasyczna teoria handlu międzynarodowego wskazuje, że w wyniku wymiany handlowej następuje wyrównywanie nie tylko cen towarów, ale i cen czynników produkcji. Proces ten wzmacnia się w przypadku zapewnienia swobodnego ich przepływu. Wolny handel, pogłębiając komplementarność gospodarek, powoduje, że rozwój ekonomiczny partnerów lepiej rozwiniętych pociąga za sobą wzrost państw i regionów uboższych. Dzięki liberalizacji handlu rośnie popyt na produkty z krajów słabiej rozwiniętych, następuje realokacja zasobów oraz przekazywanie wiedzy technicznej do obszarów o niższych kosztach (np. poziom płac). Zatem poprzez wolny handel i przepływ czynników produkcji pogłębia się specjalizacja i współzależności gospodarcze, co prowadzi do stopniowego wyrównywania poziomu rozwoju i dochodów czynników produkcji.

Z drugiej strony, m.in. w teoriach polaryzacji, mówi się o pogłębianiu dysproporcji w rozwoju państw i regionów, zwłaszcza gdy w momencie utworzenia regionalnego ugrupowania integracyjnego były one znaczące. Proces podtrzymywania i wzmacniania przewagi regionu lepiej rozwiniętego jest określany jako tzw. efekt fali wstecznej lub efekt polaryzacji. Regiony lepiej rozwinięte przyciągają kapitał i pracowników o najwyższych kwalifikacjach, podczas gdy regiony słabo rozwinięte, dysponując mniejszym zasobem oszczędności, mniejszymi inwestycjami i mniej wydajną siłą roboczą, nie są w stanie niwelować dysproporcji¹¹.

Liberalizacja przepływu czynników produkcji wpływa pozytywnie na dobrobyt. Poprzez utworzenie wspólnego rynku można przyspieszyć realizację dynamicznych efektów unii celnej. Po pierwsze, dzięki intensyfikacji procesu restrukturyzacji, który następuje w wyniku liberalizacji handlu w unii celnej. Efektywna alokacja zasobów w obrębie wspólnego rynku sprzyja pozytywnym zmianom w strukturze gospodarek państw tworzących regionalne ugrupowanie integracyjne. Po drugie, integracja rynku czynników wytwórczych zwiększa konkurencję między instytucjami i organizacjami finansowymi, powoduje osiąganie przez nie korzyści skali oraz podnoszenie jakości usług i produktów finansowych. Korzyści odniosą przede wszystkim te podmioty, które do tej pory nie miały dostępu do rynków zagranicznych¹².

¹⁰ K. Gawlikowska-Hueckel, *Procesy rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej – konwergencja czy polaryzacja?*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2003, s. 131–132.

¹¹ J. Kundera, *Liberalizacja obrotów gospodarczych w strefach wolnego handlu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1996, s. 168–169.

¹² W. Molle, *Ekonomika integracji europejskiej*, Fundacja Gospodarcza, Gdańsk 2000, s. 168–169.

Międzynarodowy przepływ czynników produkcji, a w szczególności pracy i kapitału, może być również rozważany jako jeden z aspektów przestrzennej organizacji produkcji. Ma to znaczenie ze względu na problem zróżnicowania regionalnego. Na decyzje lokalizacyjne podejmowane przez podmioty gospodarcze wpływ mogą mieć takie czynniki, jak dostępność technologii, dostępność i cena czynników produkcji, rozmieszczenie popytu i struktura rynków oraz organizacja firmy. Wspólny rynek stwarza przedsiębiorstwom szansę optymalnego lokowania inwestycji ze względu na cele, funkcje i rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej. Na przykład firmy innowacyjne będą wybierały lokalizację, która ułatwi kontakt z instytucjami badawczo-rozwojowymi i jednocześnie zapewni dostęp do wykwalifikowanej kadry. Firmy logistyczne wybiorą obszar, który pozwoli na profesjonalną i szybką obsługę określonego rynku odbiorców.

W rzeczywistości jednak nie zawsze obserwujemy szybki proces dostosowań regionalnych. Wśród czynników opóźniających wyrównywanie poziomu rozwoju między regionami wymienia się: brak korzystnego środowiska gospodarczego, niską jakość zasobów ludzkich, brak podstawowej infrastruktury, słaby potencjał naukowo-badawczy oraz innowacyjny i inne. Ponadto w neoklasycznym modelu dużą rolę odgrywa mobilność siły roboczej. Jest ona ważna dla przywrócenia regionalnej równowagi na rynkach pracy. Odływ części zasobów pracy do regionów rozwiniętych może zmniejszyć nierówności regionalne. Może jednak doprowadzić do osłabienia potencjału rozwojowego, ponieważ najbardziej podatna na migrację jest wysoko wykwalifikowana kadra pracownicza. Otwarcie rynków prowadzi do zmian w regionalnej specjalizacji i koncentracji działalności gospodarczej.

Można zatem stwierdzić, że wspólny rynek wpływa pozytywnie na spójność poprzez cztery główne mechanizmy: specjalizację produktową i procesową, bezpośrednio inwestycje zagraniczne, wzmocnienie konkurencji oraz redukcję zakłóceń rynkowych¹³.

Integracja walutowa stwarza możliwość lepszej alokacji zasobów, a tym samym może przyczyniać się do podniesienia dobrobytu. Kluczowe pozostaje pytanie, w jakim stopniu wzrost dobrobytu jest odczuwany przez poszczególne regiony, w tym obszary najuboższe¹⁴. Zagrożenia dla regionów związane z przystąpieniem do unii walutowej można podzielić na cztery główne kategorie: wzrost bezrobocia, spadek zapotrzebowania na eksport regionu, kształtowanie się przewag lokalizacyjnych regionów zamożniejszych, możliwość wystąpienia szoków asymetrycznych¹⁵.

Wątpliwości ekonomistów budzi jednak pytanie, czy w rzeczywistości utrata przez poszczególne państwa instrumentów polityki monetarnej i kursowej może mieć konsekwencje dla pozycji konkurencyjnej regionów. Zdaniem wielu autorów przeniesienie kompetencji w zakresie polityki walutowej na szczebel ponadnardo-

¹³ J. Pelkmans, *European Integration. Methods and Economic Analysis*, Longman, 1997, s. 256.

¹⁴ K. Gawlikowska-Hueckel, wyd. cyt., s. 165.

¹⁵ Tamże, s. 172–179.

wy nie zmieni znacząco sytuacji regionów, w szczególności obszarów słabo rozwiniętych, ponieważ¹⁶:

- polityka monetarna nie jest prowadzona na poziomie regionalnym,
- regiony nie posiadają autonomii w zakresie wykorzystania instrumentów polityki monetarnej celem absorpcji szoków asymetrycznych na poziomie lokalnym,
- trudno jest znaleźć przykłady wykorzystania instrumentów polityki monetarnej do stymulowania rozwoju gospodarczego w regionach słabo rozwiniętych.

Istnieją zatem rozbieżności wśród ekonomistów odnośnie do wpływu integracji walutowej na rozwój regionów. Jedni uważają, że integracja walutowa powoduje zagrożenie dla regionów z powodu szoków asymetrycznych. Są jednak zdania, że samo utworzenie unii gospodarczej i walutowej niewiele tu zmienia. Natomiast skutecznym instrumentem absorpcji szoków asymetrycznych mogą być działania władz regionalnych i lokalnych zorientowane na pobudzenie czynników konkurencyjnych regionów. Ponieważ działania takie zwykle mają na celu rozwiązanie złożonych problemów strukturalnych, powinny mieć charakter długookresowy. Zatem sposób oddziaływania na szoki ekonomiczne jest zasadniczo różny od interwencji z wykorzystaniem kursów walutowych i stóp procentowych.

Można jednak stwierdzić, że integracja walutowa przyniesie korzyści regionom o gospodarce otwartej, o zróżnicowanej strukturze produkcji, ograniczonej specjalizacji, zlokalizowanym w krajach o wysokiej elastyczności płacowej i mobilności zawodowej oraz posiadającym zdolności dostosowania się do warunków większego i bardziej konkurencyjnego rynku¹⁷.

Regionalne porozumienia integracyjne umożliwiają przyspieszenie tempa rozwoju gospodarczego państw członkowskich, jednak nie gwarantują równomiernego rozłożenia korzyści na wszystkie regiony. Korzyści będą najszybciej odczuwać te z nich, które mają nowoczesną, wysoko rozwiniętą i zaawansowaną technologicznie gospodarkę. Regiony te charakteryzują się potencjałem eksportowym, który może sprostać konkurencji na szerszym rynku, oraz specjalizują się w produkcji dóbr nowoczesnych i wysoko przetworzonych. Negatywne skutki procesów integracyjnych mogą być szczególnie odczuwalne przez regiony słabiej rozwinięte.

5. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy można sformułować następujące wnioski.

1. Globalizacja i regionalizacja prowadzą do wzrostu znaczenia terytorium i lokalizacji jako źródła przewagi konkurencyjnej. Rośnie też znaczenie społeczności i aktorów lokalnych.

---

¹⁶ R. Boschma, *The Implications of the European Monetary Union for Regional Development: Comments on the Contribution of Begg & Hodson*, University of Utrecht, Utrecht 2000, www.econ.geog.uu.nl/boschma, s. 3.

¹⁷ J.R. Cuadrado-Roura, M. Parellada, *Regional Convergence in the European Union*, Springer – Verlag, New York 2002, s. 12.

2. Globalizacja i regionalizacja może również powodować pogłębianie regionalnych nierówności gospodarczych i marginalizację niektórych obszarów.

3. Największe korzyści odnoszą obszary generujące dwie podstawowe kategorie korzyści aglomeracji, tj. duże metropolie oraz terytorialne formy organizacji produkcji.

4. Terytorialne formy organizacji produkcji jako systemy wzajemnie powiązanych podmiotów stanowią większą wartość dla gospodarki regionu niż każdy z nich osobno.

5. Głównym czynnikiem, który wpływa na rozwój regionów, jest wzrost gospodarczy. Zależy on m.in. od zdolności gospodarki do uczenia się, a polityka gospodarcza, służąca wzrostowi zasobów kapitału fizycznego, ludzkiego i wiedzy, prowadzi do przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego i zmniejszania różnic między obszarami.

6. Na integracji najbardziej i najszybciej skorzystają regiony nowoczesne, rozwinięte gospodarczo i zaawansowane technologicznie. Negatywne skutki procesów integracyjnych są odczuwalne głównie przez regiony najuboższe.

7. W długim okresie procesowi integracji może towarzyszyć zjawisko konwergencji, a zatem dysproporcje między regionami powinny się zmniejszać.

8. Warunkiem skutecznego wsparcia rozwoju regionalnego ze środków publicznych jest odejście od systemu redystrybucyjnego i kompensacyjnego na rzecz ukierunkowanego terytorialnie wspierania potencjału rozwojowego i przewag konkurencyjnych.

9. Kluczowa rola w rozwoju przypada zatem kapitałowi ludzkiemu i społecznemu, tzn. powiązaniom sieciowym między aktorami lokalnymi lub regionalnymi, dyfuzji wiedzy, umiejętności i innowacji oraz procesowi uczenia się. Szczególne znaczenie przypisuje się małym i średnim przedsiębiorstwom, które są w stanie szybko odpowiadać na zmieniające się wymogi rynku i być ważnym elementem w łańcuchu innowacyjności.

10. Nowe poglądy na politykę regionalną szczególnie akcentują rolę rozwoju oddolnego (*bottom-up*), wynikającego z mobilizowania endogenicznego potencjału tkwiącego w regionie w celu zapewnienia trwałego i dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego na danym obszarze.

Literatura

- Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2006.
- Boschma R., *The Implications of the European Monetary Union for Regional Development: Comments on the Contribution of Begg & Hodson*, University of Utrecht, Utrecht 2000.
- Chądzyński J., *Typologia terytorialnych form organizacji produkcji*, [w:] *Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim*, red. A. Jewtuchowicz, A. Suliborski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.

- Cuadrado-Roura J.R., Parellada M., *Regional Convergence in the European Union*, Springer – Verlag, New York 2002.
- Czerny M., *Globalizacja a rozwój. Wybrane zagadnienia geografii społeczno-gospodarczej świata*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Domański R., *Nowe ujęcie koncepcji endogenego wzrostu regionów szansą dla regionów peryferyjnych*, [w:] *Regiony peryferyjne w perspektywie polityki strukturalnej Unii Europejskiej*, red. A. Bołtomiuk, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2003.
- Gawlikowska-Hueckel K., *Procesy rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej – konwergencja czy polaryzacja?*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2003.
- Jewtuchowicz A., *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.
- Kundera J., *Liberalizacja obrotów gospodarczych w strefach wolnego handlu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1996.
- Maier G., Tödtling F., *International division of labour and industrial change in Austrian regions*, [w:] *International Economic Restructuring and the Regional Community*, ed. H. Muegge, W.B. Stöhr, Avebury, Aldershot, UK and Brookfield, Vt, USA, 1987.
- Molle W., *Ekonomika integracji europejskiej*, Fundacja Gospodarcza, Gdańsk 2000.
- Pelkmans J., *European Integration. Methods and Economic Analysis*, Longman, 1997.
- Pietrzyk I., *Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny*, [w:] *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, red. A. Jewtuchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.

DEVELOPMENT OF REGIONS AND GLOBALIZATION AND REGIONALIZATION IN THE WORLD ECONOMY

Summary: The main aim of the article is an evaluation of the selected aspects of regional development in the light of globalization and regionalization in the world economy. The article is about relations between regional development, economic growth, regional economic disparities and influence of the regional integration on the economic cohesion. The subject for a discussion is the right balance between the equality and effectiveness. The key issue is an answer to the question who and how to support.

Keywords: region, globalization, integration, economic development.